

Библиотека „Календар”

книга 127

Copyright © 2023 Владан Матић

Copyright © 2023, за српски језик, за Србију и Црну Гору, АГОРА

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати, прештамповати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач по одредбама закона о ауторским правима.

ВЛАДАН МАТИЋ

ЗАВРШАВАЊЕ ДВАДЕСЕТОГ ВЕКА

*лични инвентар њојмова, сиоредних
ликова и мање њознайних дојађаја*

Океан који опасује свет

Видим га

Видим га

Појављује се, као Арханђео на челу анђеоских војски у последњој бици Страшног суда. Улази одлучним кораком и својим присуством дели масу на два дела.

Издаје наређења. Слуша савете и истог тренутка их претвара у одлуке.

Над њим је небо Историје.

Видим га

Путује бродовима, и путевима и пругама.

Плови морима, и плови рекама.

Крај обала, гледа градове које никада више неће видети, осим у сновима.

Пролази кроз бесконачне пустиње и непрегледне шуме.

Видим га

На палуби брода, који плови истим путевима којим су вековима пролазили неки други бродови.

Поред тврђава које су чувале прилазе несталим градовима...

...ишчезлим порецима, навикама и веровањима да ћемо, идући у сновима путем којим смо некада ишли, моћи да скренимо у градове које смо успут видели.

Видим га

Улази, одевен у светлосмеђу одору свога еснафа, у град у којем нема ни дана ни ноћи, који је утопљен у злато сумрака.

Трг на којем стоји, у левом доњем углу слике, укошен је, а иза кулиса зграда, у тмини, чује се море.

Ко ће га слушати на празном тргу? Стоји, и чека да се на њега спусти ноћ.

И даље је сам.

Продавац прича у времену куге.

Видим га

Улази у ресторан, проверава микрофон, па отпочиње да приповеда најновије поглавље своје бесконачне саге.

Онда се препуштам мелодији приповедања, и седим до касно у ноћ.

Иако ми језик на којем приповеда није познат, као да видим реке и градове, шуме, планине и пустиње, и као да, носен мелодијом, и сам учествујем у путовањима и биткама.

Видим...

... Себе?

Путовање по Океану који опасује свет

И тако је Арго постао бесмртан, и остао је Арго Аргонаута, мада данас ниједан део његове дрвене грађе, од кобилице па до врха јарбола није првобитан. Као што пословица каже: „Ово је секира мог деде, мој отац јој је направио ново држаље, на које сам ја углавио ново сечиво”.

(Роберт Гревс, *Златно руно*)

Калемегдан, летњи дан.

Поново гледам Ушће.

Као кад сам био дете.

Као кад сам овим истим путем ишао са школом.

Као кад сам шетао, кад ме пут нанесе, изненада, у потоњим годинама.

Ушће је увек ту, не обазире се на слику града на обалама која се непрестано мења.

И шетачи су увек ту.

Само то сада нису они замишљени и преозбиљни људи који својим свечаним присуством као да потврђују лекцију о пролазности.

Ту су и бродови који пристају доле на савском пристаништу.

Али више нема „Ракета”, огромних глисера који су пре много година летели Дунавом.

Дунавом, границом света старих Грка.

Са чијих се обала, можда и са ове тачке, види огромна равница иза које је Океан који опасује свет.

Океан, чијом обалом сам и сам крстарио пре више од тридесет година.

После више деценија лутања по пределима иза Екумене коју су познавали стари Грци, вратио сам се кући.

И враћају ми се, у сновима и деловима града које као да изненада први пут видим, слике предела Хипербореје, и обала Океана који опасује свет. И светова иза тих обала, који можда имају а можда и немају имена у давним списима. Не знам.

Станујем у Цвијићевим пациљонима, и сваки други дан, другим путем одлазим на Калемегдан. Путевима стварног или замишљеног сопственог детињства.

Све чешће срећем пријатеља из тих времена, који се, као и ја, после обиласка Екумене, вратио кући.

И он, као и ја, није сигуран шта је видео а шта му се само чини да је видео.

Раних деведесетих, радили смо у Русији за фирму за коју ни дан-данас не бих знао да кажем чиме се заправо бавила, нити ко је био њен стварни власник. Била је регистрована у

неком од оних „пореских рајева” који су управо тада ницали, а бавила се куповином свега онога што је после распада СССР сматрано безвредним.

Био сам Сталкер који истражује Зону после одласка ван-земаљаца и у њој налази блага или смртоносне замке.

Кажем му, данас, како више нема „Ракета”.

А он ми онда прича о путовању које је могло да буде и моје.

Јер се састојало из истих, или сличних делова.

Каже:

„У фебруару 1993. године, пут ме је нанео у Волгоград. Слетели смо по снежној олуји која је дувала хоризонтално. Боравили смо у „Рејону седам ветрова”. Са партнерима, за које ни дан-данас не знам чиме су се бавили, срели смо се у сауни.

Моји сапутници били су Швеђанин склон да поверује у сваку бајку коју чује у свету о којем до јуче није ни могао да сања, а у којем се сада обрео, и Азер из угледне породице, који је, за сваки случај прешао у Москву, не би ли му неко од ревносних нових патриота у родослову открио бабу Јерменку. Као и Швеђанин, и он је био склон бајковитом, па сам онда ја, са својим рудиментарним руским и познавањем новије историје на основу дисидентских наклапања које сам понео из СФРЈ, у којој су волели да путем овог безбедног јуначења истичу своју слободоумност, био веза са реалношћу.

Негде између другог седења у сауни и трећег потапања у базен, а после прве боце вотке, до тада ћутљивији од наше тројнице партнера нас је упитао знамо ли шта је *екранојлан*.

Швеђанин и ја нисмо знали, Азер је знао.

Онда су нам објаснили. То је старији брат „ракета”, бродова који су седамдесетих и осамдесетих крстарили Дунавом, наоружан ракетама испод кратких крила.

Последњи је лежао неколико стотина километара даље на југу, на обали Каспијског мора код Дербента, и распадао се.

Ваљера, како се звао онај што је изнебуха поменуо овај *бродавион*, онда је додао како га је купио будзашто, и како има намеру да га обнови. И позвао нас на прву возњу кад то уради.”

Па каже како је мислио да је то још једна бајка, којом домаћини желе да задиве госте жељне чудеса.

И како је онда, крајем лета добио позив на то путовање.

И како је у Астрахању сео у кабину тог брода којим је полетео низ Волгу.

И како су онда ушли у море.

И како су видели Дербент и зид који је, по предању, подигао Александар Македонски.

И како су по тихој ноћи у сјају пуног месеца на дну мора видели светла потопљеног хазарског града.

Како су пристали у Бакуу.

Како су видели базаре у градовима Ирана чијих се имена више не сећа.

Како су шетали по дну Праокеана у пустињама Мангшлака.

И како су се, после петодневног опојног лутања светом који за Аргонауте није постојао, вратили одакле су пошли.

Стојим, и слушајем, и све ми се више чини да смо и нас двојица са тим нашим успоменама које можда и нису сасвим наше, као онај брод Арго са почетка приче.

Упознавање с Тартаријом у времену паре

Тартарија је назив који је био у широкој употреби до краја 19. века и односио се на пределе Сибира, Монголије и Средње Азије. Ово подручје било је непознато старим Грцима, који су сматрали да је Каспијско море део Океана који опасује свет, а у Средњем веку у представама Европљана било је испуњено митским бићима и измаштаним краљевствима, међу којима је најпознатије краљевство Презвитера Јована. Прва систематска истраживања овог подручја почињу у 19. веку, с А. Хумболтом, Семјоновом, Пржевалским, Потањиним, Пјевцовом, Валикановим, Вамберијем и Хедином, да поменемо само најпознатије међу њима. Паралелно с овим мапирањем темеља нашег света, шири се и мит о Шамбали, који лежи у корену Теозофије и свих њених деривата до дана данашњег.

Кирхер је тврдио да су земље Источног у прошлости први населили Етиопци одмах после Појтоја. Веровао је да кинеска култура има етиопске корене који јасно могу да се ојазе у

кинеском ѿисму, хијероѿлицѿима. Кинези су истѿо ѿако ѿошѿо-вали и учење Хермеса Трисмеѿистѿа, мада су ѿа називали Кон-фуѿије. А обожавали су и еѿиѿаѿску доѿињу Изиду, с ѿим шѿо су је звали Пуса. (Како је ѿврдио, у Јајану су обожавали њену мушку верзију звану Фомбом).

(Џон Гласи, *Човек ѿоѿрешних схваѿања, живоѿ ексценѿрика у доба ѿромена*)

Докуменѿи које ѿроучавају су разноврсни, и из разних еѿоха.

Ту су истѿоријске књиге: хронике, синѿезе, моноѿраѿије које обрађују ѿоједине ѿеме као шѿо је ѿромена салиниѿеѿа Касѿијској мора, биоѿраѿије виђенијих личносѿи, оѿиси раѿних оѿераѿија.

Ту су и неке друге књиге: романи, митови, збирке есеја и прича. Путописи, међу којима је највише фрагмената из књига великог путника Карла Маја.

Ту су биоѿраѿије научника: Ајнштајна, Херодота, Фиђина, Парацелзуса, Тесле, Кончаловског, Платонова, Карла Маја, Стивенсона и Жила Верна...

... Данас ѿоворе о амулеѿима и комѿјуѿерским аѿликаѿијама. Из књига које су читали, схваѿају да су ѿо некакве слике које дејсѿвују на сѿварносѿи. Како, не знају. Оѿисују њихов изѿед, уѿоређују дејсѿва. И ѿо је све шѿо моју, да израђују каѿалоге ових слика, у нади да ће неко, некада, наћи кључ.

(Владан Матић, *Изѿубљени ѿрад*)

Свет у којем данас живимо је измерен, и каталогизиран, у највећој мери у деветнаестом и почетком двадесетог века. Пејзажи маште сада, пошто је то учињено, могу да се пројектују на друге планете, у будућност или најдубљу прошлост, али не у свет око нас, чија нам је свака тачка доступна путем превозних средстава или слика у реалном времену.

Почело је са паробродима и железницама. Са њима су некадашњи циљеви мукотрпних вишегодишњих путовања по-стали одскочне даске за откривање белих мрља на мапама.

За пописивање свих биљака на свакој страни сваке падине доскора митских планина.

Или потрагу за митским градовима.

У Сибиру, Монголији и Средњој Азији, те планине биле су Алтај, Тјен Шан, Памир и Хималаји.

Градови су били Александрије, Шамбала, Агарта, Асгарта и Китеж. И други, тада још увек неименовани градови из старијих и напреднијих прошлости.

Биле су и две групе путника.

Први су уписивали тачке по мапама. На њих су уносили језера на којима се заустављају дивље патке и фламинзи на својим миграцијама, планинске врхове и превоје.

На *џаранџасе* који су се ломили, на леђа мазги и двогрбих камила товарили су научну опрему: компасе, теодолите, телескопе, апарате за мерење притиска, влажности ваздуха и брзину ветрова; уз помоћ којих су мерили висину сваког планинског превоја и дубину сваког кланца. Ловили су дотад по каталозима незабележене животиње, па их пунили травама не би ли издржале пут до прве железнице, одакле би их отпављали музејима. Пунили су хербаријуме. У мапе су уписивали речне токове и исправљали митске представе о планинским ланцима.

По караван-серајима и ноћиштима у планинским и пустињским пустарама слушали су и бележили приче својих водича и путника са којима су им се путеви укрштали: повести давних и вероватно митолошких битака и њихових хероја, историје несталих градова. Почињали су да разликују племена и њихове родослове, да уче њихове језике.

За оне друге, све потраге су биле заправо једна једина:

За градом;

У којем живи мудрац;
Који зна распоред књига у изгубљеној библиотеци;
У којој се налази најважнија књига, сума свих осталих;
У којој се налази путоказ који нам говори како да нађемо
стварни и савршени свет чија је једна од копија овај наш.

Та књига је писана језиком којим су писане руне на ка-
мењу;

Које су умели да прочитају преци тајанствених чувара;
Који живе ту, поред нас.

Иза првих, остао је наш свет.

Иза оних других, наш сан.

А понекад су и једни и други тражили исте градове, и исте
библиотеке.

На пример, и једни и други сањали су о Тибету, о списима
древне науке у библиотекама његових манастира.

И мало ко је у њега доспео. Чак ни Николај Пржевалски,
који је у своја четири путовања којима је прокрстарио, и по-
сле којих је описао скоро целу *Таршарију*, није успео да види
легендарну Ласу.

Први су на пут носили мапе у које су уписивали речне
токове, и мостове, и путеве по планинским превојима, и гра-
дове, и војничке постаје. Иза њих, долазили су војници, ин-
жењери који су градили пруге, путеве и нове мостове, и
градитељи који су градили нове градове. И трговци, и бегун-
ци из околних царстава, који су их насељавали.

Други су на пут носили уверење да све наше свете књиге
потичу из истог извора. Онда су покушавали да то што су ви-
дели у сновима о далеким планинским висовима и изгубље-
ним долинама преточе у јединствену повест.

Иза њих, долазили су сањари, и приповедачи, који су приповедали о измишљеним царствима, или о онима који су их тражили.

И једни и други биће, неизбежним протоком времена, побркани и заборављени.

Да би неко, некада, испричао ону причу коју ни једни ни други нису били у стању да нам испричају до краја, а била им је на врх језика.